

RAPPORT

från resa till GAMMALSVENSKBY

18/9 – 25/9 2002

av **Karl-Erik Tysk**

18/9

Resan börjar på Arlanda någon timma före avgång, klockan 1600. Där möts de sex i delegation, förutom undertecknad, Staffan Beijer, Berit Tivell, Valentin och Seija Tinnis samt ordföranden i Svenskbyföreningen Birgitta Utas. Med på planet visar sig också, som av en händelse, vara fem personer från Zmejevka, Lilija Malmas med maken Roman och dottern Katarina samt Viktoria Jermolajeva, dotter till borgmästaren, och Larissa, lärare på skolan i byn. De två sistnämnda har varit i Sverige på inbjudan av centerpartiet på Gotland för att övervaka valet den 15 september. Vi reser med Aero Swit ett inhemskt ukrainskt bolag och ett av dess Boeing 737. Planet är fullsatt men maten ombord är en smula spartansk: en bulle, några skivor skinka och kalkon, en öl, kaffe och någon typ av sliskig bakelse. Själva flygningen går dock utmärkt och jag noterar som vanligt att de ukrainska piloterna hanterar flygplan mycket väl. På flygplatsen Borispol i Ukrainas huvudstad Kiev förekommer förvånansvärt litet formaliteter. Det märks att nya förordningar har slagit igenom. Någon enkel valutafråga kommer dock över tullkontrollantens läppar. Men han verkar inte ta någon särskild notis om de svar han får. Det känns förhoppningsfullt inför framtiden. Väl ute ur terminalbyggnaden hämtas vi och körs till Åke Utas lägenhet på Zjitomirskaja i närheten av Självständighetstorget, en av de viktigaste platserna i Kiev.

19/9

Dagen ligger framför oss, eftersom tåget söderut går först klockan 20 46 på kvällen. Efter frukost vandrar vi därför ut på staden, först till Kresjtjatic eller hur man nu väljer att transkribera en av världens absolut vackraste boulevarder. Efter några timmar i ett av varuhusen äter vi lunch på en bistro, där man till det facila priset av 12 grivner kan komponera sin egen alldeles förträffliga lunch.

Eftermiddagen tillbringas vi i Petjerskaja Lavra, det mest berömda av det gamla Rysslands alla kloster, där vi bland annat besöker de två katakomberna, både den näraliggande och den lite mer avlägsna. Klockan 19 00 tar en taxi oss till järnvägsstationen som myllrar av människor och vi lyckas genom trängseln ta oss ut till tåget mot Kherson som avgår ganska punktligt, bara ett tiotal minuter försenat. Högtalaren informerar oss på ett tradigt sätt om alla de bestämmelser som gäller för tågresenärer, vad man får göra och inte göra, hur mycket bagage man får ha med sig och allt annat mellan himmel och jord. Det låter som ett eko från kommunisttiden. Märkligt att det överhuvudtaget behöver läsas upp. Natten förflyter så under vagnarnas taktfasta dunkande, stampande och gungande som inte helt saknar beröringspunkter med vissa gotlandsfärjors förehavanden. Den kvinnliga vagnskonduktören är emellertid trevlig och visar en sann mänsklighet där hon på morgon sitter i sin kupé hopkrupen i en filt som mest likar ett hästtäck.

20/9

På morgonen väcks vi klockan 06 10. Yrvaken och föga utsövd, drar man gardinen åtsidan, ser ut över det karaktäristiska stäpplandskapet och känner sig märkvärdigt hemma. Det är något förunderligt med dessa vidder, något spenglerskt över dem. Om de bär framtiden i sitt sköte, som den tyske tänkaren förmodade, återstår att se. På stationen i Belaja Krinitsa, jag

håller mig till ryskan, möts vi av två bilar och stuvar in vårt bagage. I denna arla morgonstund uppenbarar sig den paranta gestalten av Luba Petrovna, bysovjetens ordförande som man en gång skulle ha sagt. Hon hälsar sin dotter välkommen hem och oss till byn.

Första delen av vägsträckan ner mot Berislav skulle med ytterligare någon bearbetning ha kunnat tjänstgöra som motorkrossbana. Den kräver god förmåga att kryssa mellan olika, läckra former av Scylla och Karybdis. Efter en stunds rallykörning är vi dock ute på fastare mark och kan koppla av i halvslumrande tillstånd tills Berislavs gator på nytt skakar liv i trötta kroppar. De flesta gatubrunnar saknar lock och många är de som kommer undan med blotta förskräckelsen medan andra får ett och annat brutet ben som minne. Så småningom får vi reda på orsaken. Det är inte i första hand så att stadens myndigheter slarvar. Det är invånarna som uppträder på ett mindre medborgerligt korrekt sätt, då de lägger beslag på locken och avyttrar dem på en lämplig marknad, därmed förbättrande en något skral hushållskassa. Trots allt visar det en slags företagsamhet, både i psykologisk och ekonomisk mening. Väl framme inkvarteras vi hos familjen Anna Annas (Berit och Staffan), Lilly Hansas (Seija och Valentin) och familjen Tormos (Birgitta och Karl-Erik). Frukost serveras i form av nudlar, korv, kaffe och kakor. Galina Tormos är dotter till Elsa Kozenko, som brukar vara tolk vid gudstjänsterna i den tyska församlingen och dessutom förrätta begravningar, när ingen präst är tillstädes. Galinas dotter, Lena, var i Sverige för ett par år sedan tillsammans med andra från skolan i Zmejevka. Och Galina själv läser svenska för Christina Sturén, när inte arbetet sätter käppar i hjulet.

Birgitta och jag gör vårt första besök hos Emil Norberg, byns en gång främste berättare. Och nog sitter de gamla takterna i bara man lyckas få Emil på spåret. Men det märks att åldern och livets strapatser håller på att ta ut sin rätt. Emil är född den 17 mars 1923 och alltså 79 år. ”Rädd att supa nu!” Emil har så ont i sina knän och fötter att han trots fotvård inte längre kan gå utan mer eller mindre måste lyftas ut, när han behöver hämta frisk luft. Han har jobbat för mycket. ”Det sade de redan när jag var i fängelset. Jag kunde jobba både dag och natt”. (Emil satt i fängelse 1963-1973 för påstått samarbete med tyskarna under kriget och var därefter förvisad till Krasnojarsk i Sibirien under fem år). Emil har som alltid nära till de mera ekvoka inslaget i sitt förråd av anekdoter. Emil och hustruns dotter Lisa sover nu säng vid säng i rummet i det lilla huset och det är nog sällan de lämnar sitt härbärge. Husen verkar nu bättre omskötta än vid vårt senaste besök. Emil har gett bort dem till Maria, Lisa dotter och det har gett resultat på det sanitära fältet.

Oskar, Emils bror, som bor i Krasnyj Majak någon mil norr om byn, där det rysk-ortodoxa klostret ligger, är i Sverige med sin fru. Han brukar komma på sin motorcykel med sidovagn och hälsa på Emil. Emil tillhör numera de mindre välbärgade i byn. Han får klara sig på en pension på 100 grivner. Minimipensionen är 86 grivner. Bara kol för vintern kostar 270 grivner per ton och det går åt cirka tre ton. ”Varför är det sämre i Ukraina nu än på sovjettiden?”, frågar Emil. Han blir inte svaret skyldig. ”Det beror på kommunisterna! Jag såg häromdagen kommunistledaren på TV. Jag skrek: Hitler!” ”En gång var det 5000 grisar och 800 kor på kolchosen. Nu ingenting!” ”Blott ett är bra att folket kan åka vart det vill och att vi får säga vad vi vill.” En stund senare ansluter Staffan och Berit till sällskapet.

Efter någon timma hos Emil går vi ner till Gustav Annas som bor mitt emot kyrkan. Vi sitter i det varma solskenet ute på gården och njuter av gemenskapen. Vi låter oss väl smaka av de goda vindruvorna som Gustav ställer fram åt oss och som utgör höstens läckerheter framför andra här i byn. Innan vi kommer har han hunnit med att koka tomater från den egna odlingen. Något aprikosår har det inte varit. Frosten nöp till under blomningen och körsbären torkade så småningom bort, eftersom sommaren var ovanligt torr och varm.

Gustav verkar ganska bra. Han talar nu mera än när Elin levde. Då fick han knappast någon syl i vädret, när hennes rikssvenska vältalighet tog musten ur makens mera fåordiga språk. Gustav bor i köket, där Elin förut huserade. Han vill inte gå längre in i huset, som han säger. Detta kök brukar om vintrarna var byns allra varmaste och skönaste utrymme, även om man ibland får anstränga sig för att kunna gör åtskillnad på det och en svalare bastu. Ändå går det bara åt mellan ett och två ton kol till priset av 260 grivner/ton. Gustav har 160 grivner/månad i pension. Gustav har tillverkat en del kvastar i år också, men priset på dem har inte var så högt som vi föreslog honom förra året. Han har fått 10 grivner per kvast. När prinsessan Desirée var i byn i somras gjorde man i det svenska sällskapet auktion på kvastar som man köpt av Gustav. Den dyraste gick till 500 grivner och behållning gick oavkortat till byns ålderdomshem.

Efter Gustav är det *Militta Prasolovas* tur. Hon bor alldeles intill honom. Där blir vi bjudna på stekt potatis med lök. Det är underbart gott! Och därtill vodka och vattenmelon. Militta som ofta klagar på att ingen hälsar på henne får denna gång besök av en yngre kvinna, en släkting, som arbetar på kommunkontoret. Militta lider av för lågt blodtryck (100/40) som gör att hon inte orkar företa sig så mycket. Men hennes berättarförmåga är det emellertid inget fel på och vi vår lyssnar till vad hon varit med om i Offenburg under kriget och om de därpå följande vedermödorna i Sibirien, som blev en bonus för dem som redan plågats av ofriheten i Tyskland.

Efter lunch hemma går Birgitta och jag över till *Lilly Hansas*, där familjen Tinnis i godan ro avnjuter sin måltid. ”Vi har bara ätit och ätit! Gott bröd får vi!” Det är uppenbart att Lilly Hansas tar väl hand om sina gäster. Lilly skämtar mycket och säger med emfas att en av tanterna i Schlangendorf är en riktig skvallerbytta. Det ständiga problemet med pengar kommer upp. Många i byn undrar över varför somliga får pengar, när det delas ut, och andra inte. Lilly själv har 132 grivner/månad i pension. Hon fyller 80 den 15 juni nästa år och är således jämgammal med Emil Norberg. Hon har varit ganska krasslig den sista tiden. Hjärtat orkar inte med. Hon har fått många stick i armen och därbak, som hon säger. Men på hennes sätt att röra sig och på hennes livliga gestikulerande kan man inte märka att det bakom den friska framtoningen döljer sig många skavanker.

Lilly beklagar att den tyske prästen inte tog emot den matta hon vill skänka till kyrkan. Nu ligger den istället på golvet i finrummet. Inte heller brydde sig prästen om hennes födelsedag, vilket hon ärligt och uppriktigt beklagar.

Efter en halvtimme hos Lilly går vi vidare till *Alexander och Natasja Zablude*, läkarparet. De visar upp stora famnen och dukar fram det bästa huset förmår på altanen. Natasja skickar till och med iväg Alexander för att köpa glass. Vi sitter och samtalar en lång stund om gamla tider. Zablude är ganska bittra över att de inte längre på ett självklart sätt får vara med när svenskar kommer till byn. En gång var sjukhuset centrum för svenskkontaktarna. Så är det inte längre. Det märks en omisskännlig distans till den nuvarande ledningen i byn. Alexander återvänder hela tiden till hur väl han förvaltat all den hjälp sjukhuset fått framför allt via Kjell Knutas. Fortfarande har han läkemedel och utrustning kvar sedan hjälpsändningarna i mitten på 90-talet. Han visar stolt upp stetoskop och blodtrycksmätare från landstinget i Skaraborg. De ligger prydligt nedpackade i den läkarväska som också härstammar från parets gemensamma Sverigebesök 1995.

Läkarbostaden är numera privatiserad. Det betyder att Zablude köpt den och håller på att slutföra renoveringen. Huset har efter ukrainska mått blivit mycket ljusigt. I trädgården

finns både höns och gäss och varenda kvadratmeter är uppodlad, själhushållet i sin prydno. På min fråga bekräftar Alexander att han och Natasja tänker stanna i Zmejevka för gott. Det är här de hör hemma. Vi gör ett kort besök på kliniken och på ålderdomshemmet för att sedan återvända till trädgården för bland annat en kopp kaffe.

21/9

Efter dusch och frukost ger vi oss av till gudstjänst klockan nio i den grekisk-katolska kyrkan. Duschen förtjänar åtminstone inom parentes en egen kommentar. Den finns i ett hus på gården, där behållaren med varmt vatten står på taket. En utsökt sanitär anordning som ger dagen en varm och skön början. Den utlöser nog en smula avundsjuka i resten av gruppen.) Man firar kyrkans födelsedag. Den är helgad åt Maria. Bredvid det lilla kapellet har man börjat gräva för den nya kyrkan men arbetet har avstannat, säkert i brist på både material, arbetskraft och kapital. Det skall bli en stor byggnad, "århundradets byggnadsverk", säger konkurrenten Alexander Kvitko. Det blir en lång stunds väntan på prästerna bland dem dekanen från Cherson, som inte hunnit fram i tid. Vi sitter på en bänk utanför och samtalar med några kvinnor. Den ena talar mest ukrainska medan den andra, som är från Zaporozje knappast kan någon ukrainska alls. Utsikten över Dnjepr är bedårande. Kyrkans placering är synnerligen välvald. Bara man nu kunde hålla någotsånär sams mellan de olika kyrkofamiljerna i byn. Tillströmningen ökar men ännu inga präster i antågande. De flesta är uppklädda utan att fördenskull vara pråliga. De hälsar vandra med orden "Slava na veki Bogu!" (Åra i evighet åt Gud!) Det är fjärran från det svenska sättet att hälsa på kyrkbacken. Men så är också Ukraina den frommaste delen av det forna Ryssland. Här betyder Gud fortfarande något påtagligt.

Vi beslutar oss för att under tiden gå till *Elin Hermann* med nattvarden. Staffan leder den lilla mässan och vi andra deltar. Elin sitter i sin säng, där hon tillbringar det mesta av sin tid. Hennes kroppshydda gör henne mer eller mindre stationär. Hennes gammalsvenska är emellertid uttrycksfull och hon berättar livfullt och drastiskt om viktiga och tragiska episoder i sitt liv. Den mest dramatiska handlar om hennes son. Han kom en dag hem med händerna bakom ryggen och tittade sin mamma stint i ögonen och sade "Farväl"! Sen tog han fram den flaska han gömt bakom sig och drack hastigt ur den i sin mors åsyn. Den innehöll ett av de starkaste gifter man hade på kolchosen. Han levde ett dygn och avled klockan sju på kvällen dagen därpå.

Vi återvänder till den grekisk-katolska mässan som är i full gång. I kapellet finns omkring 40 trogna som aktivt deltar i det som händer, framför allt i den liturgiska sången. Dekanen från Kiev tar knäböjande emot bikt framme i kyrkan och predikar så småningom över texten om Marta och Maria. Han övergår dock snabbt från systemen i Betania till Gudsmodern. Vi stannar till kommunionen och går sedan vidare. Ännu framemot tolv håller den gudomliga liturgin fortfarande på.

Sedan blir det en kort visit hos *Elsa Kozenko* som dock hinner bjuda oss på te, kakor och vindruvor. På vägen därifrån möter vi Åke Utas och tillsammans med honom gör vi ett om möjligt ännu kortare besök hos Elsas syskon *Emma och Johannes*.

Nästa hembesök blir hos *Malmas* där vi får en kopp kaffe innan vi ger oss av till kyrkan och den vigsel som Staffan skall förrätta klockan ett. Jag får låna en handbok av Alexander Kvitko och hjälper Staffan med frågor och löften på ukrainska. Efter vigseln är det festligheter hemma hos Anna Annas som bjuder på bröllopsmiddag. Innan middagen åker jag med Sasja Malmas och Katarina Malmas bror Roman på flakmoped till vårt hus för att se hur

reparationerna förlöper. Hos Anna Annas vankas champagne och ett överdådigt bord med traditionella ukrainska rätter.

På kvällen stor fest på barndaghemmet med ett fyrtiotal inbjudna, svenskar från byn, svenskar från Sverige i form av folk från SIDA, SwedeAgro, LRF, med flera, borgmästaren Luba Petrovna och några till. Mat och dryck flödar liksom tal och vänskaplig samvaro. En i alla avseenden lyckad kväll!

22/9

Söndag. Vi åker bil klockan nio till Tyska kyrkan det skall bli gudstjänst tio. Eftersom den ordinarie prästen är på besök i Förbundsrepubliken, får jag ta hand om det hela. Långt före gudstjänsten samlas människor på kyrkbacken för att byta några ord. Vägen ner till kyrkan har asfalterats med tyska pengar och en parkeringsplats har anlagts. Det är nästan fullt i kyrkan och gudstjänsten utvecklar sig till något av en informell samvaro. En stor barnkör inleder. Textläsningar och predikan hålls på både tyska och ryska. Jag utgår i min predikan från Ef 4:1-6 om den enighet som bör råda bland de kristna.

Ett födelsedagsbarn gratuleras och Emma Jankova som skall flytta till sin dotter avtackas och önskas lycka till på sin nya vistelseort. Efter gudstjänsten håller Birgitta Utas ett förmaningstal till de församlade, där de uppmanas att vända sig direkt till Svenskbyföreningen om de har något att invända mot det sätt på vilket hjälpen från Sverige förmedlas. Väl hemma efter gudstjänsten får vi en välbehövlig talrik soppa, innan det är dags för dagens andra gudstjänst, mässa i den gamla svenska kyrkan, där Staffan celebrerar och jag håller en kort predikan på enbart ryska över texten om Marta och Maria. Det har kommit 47 personer till mässan varav 39 går till kommunion. Efter mässan besöker vi gravgården där Staffan håller en andakt vid Elin Annas grav och erinrar om de personer som avlidit sedan sist.

På kvällen är vi inbjudna till restaurangen Absolut i Nova Kachovka, där Åker Utas och Sven Bjerlestam är värdar för vår svenska delegation och en liten grupp från KTH i Stockholm som är gästade byn ett dygn, på väg till en konferens på Jalta. Några av oss får hålla ett tal: Birgitta Utas från Svenskbyföreningen, Staffan Beijer om vårt besök, Valentin Tinnis om sina upplevelser på ryska och jag själv om kvinnan konkretiserat i Viktoria Jermolajeva och hennes vackra svenska, som hon lärt sig tack vare Christian Sturén och ett år på Volleybollgymnasiet i Falköping.

23/9

Denna dag ägnar vi åt Schlangendorf, dit vi går vid tioden. Det första besöket blir hos *Sasja Malmas* på Bulat 75 som är ensam hemma med barnen och håller på att plocka valnötter. Znejzana, hans fru, arbetar på tomatodlingarna. Sasja är själv inte så kurant och det blir inte bättre av att hans mor, Maria, är på sjukhuset i Kachovka. Han bjuder i alla fall på litet vindruvor och vi sitter i sommarköket och pratar en stund. Sasja har flera gånger varit i Sverige och hans svenska är inte alls oäven.

Sedan tittar vi in hos *Anna Portje* på Bulat 48. Hon är en berätterska av Guds nåde med ett intellekt och ett minne som söker sin like i byn men hon kanske inte alltid använder det på det allra bästa sättet. Nu är hon i sitt esse och berättar för oss om sina upplevelser i Sverige. Hon bodde först på godset Hednäs nära Göta älv. Därifrån flyttade familjen till Veckholm i Uppland. Där hände det sig att fadern som arbetade på en gård skulle leda ut tjuren till vattenhon. Denne fick dock inte dricka så mycket vatten att han blev oförmögen att utföra sig värv. Fadern försökte därför efter en stund hindra honom med påföljd att tjuren gick till

angrepp. Då fastnade fadern till all olycka mellan hornen, varför tjuren med all kraft försökte bli fri genom att stänga mot en sten. Till slut lyckades någon befria den blåslagne. Det tog två veckor för honom att hämta sig. Anna är född den 20 september 1923 men med en halsbrytande räkneoperation förklarar hon sig bara vara 78 år. Det beror, säger hon, på att det bara var ett par månader kvar på det tjugotredje året, när hon kom till världen. Och därför behöver de inte räknas med. Det är inte helt klart om Anna skämtar eller om hon sin computer-hjärna - hennes eget uttryck – till trots menar vad hon säger.

Sedan går vi längst söderut på oktober, där *Nakolaj Annas med familj* bor. Där möter vi en standard av nästan svensk nivå, toalett, tvättmaskin, en köksinredning av på Ukrainas landsbygd sällan skådat slag. Hemligheten är hårt arbete, affärssinne och lärdomar från besök i Sverige. Nikolaj har en minibuss som han köpt i Sverige och som han bedriver någon slags taxirörelse med. Hustruns köper upp potatis och säljer i de stora städerna i landet. Han har jobbat i Vårby utanför Stockholm och hon läser svenska i skolan och var med på resan till Sverige för några år sedan.

Efter Anna är det dags för *Anna Sigalet*, Bulat 26, men då har min feber tagit sådana proportioner att jag måste be om en säng och vaknar först när mitt sällskap skall ge sig av. Staffan har under tiden hunnit med ett sockenbud hos *Martha*, Annas äldre syster på Bulat 20.

Emma Jankova tar emot oss i sitt hem på Bulat 43: Staffan firar nattvard med henne och sedan bjuds vi på dricka och de mest underbara smörgåsar, som hon förberett långt innan vi kom. Hon visar sitt fotoalbum och med en oerhört frenetisk glädje visar hon varje kort och berättar om varenda person som finns med på bilderna. ”Och det där är... Och det där är...” Man kan inte låta bli att smittas av hennes entusiasm. Varje försök att hoppa över någon enda minsta är totalt omöjligt. Vi kan bara säga till varandra att det var ett av de roligaste och mest uppskattade besök vi gjort i byn.

Besöket hos *Viktor och Palulina Buskas och Viktors mor Maja* på Oktober 39 känns däremot litet vemodigt. Maja ligger till sängs och Viktor måste passa henne det mesta av tiden. På det sättet blir han nästan helt bunden. Han har varit inbjuden till Sverige för arbete men måst tacka nej. Han kan dock gå till svenskundervisningen i skolan, när Paulina stannar hemma. Viktor är en utpräglad intellektuell och talar förhållandevis bra svenska. Han är inte direkt någon kroppsarbetets människa. Han borde under andra omständigheter ha fått chansen att syssla med något manschettarbete. Att han har ett viss förtroende visas av att han är vice ordförande i kyrkorådet i tyska församlingen. I huset finns inte mycket utöver det allra nödvändigaste, några sängar, ett bord, några stolar och en skänk. Köket finns i hallen. Viktor säger att det är omöjligt att odla något i trädgården, eftersom det inte finns tillräckligt med vatten. Staffan firar nattvardsgudstjänst med oss alla, tillsammans sju personer.

På kvällen är några av oss inbjudna till den ortodoxe prästen *Alexander Kvitko*. Tillsammans med sin fru bjuder han som vanligt på en utsökt måltid med mycket att äta och dricka. Samtalet rör sig kring allt från den aktuella ukrainska politiken, över kyrkornas situation i stort till förhållandena i byn. Kvitkos församling, som tillhör den Ukrainsk- ortodoxa kyrkan av Kievpatriarkatet (patriarken Filarets kyrka som står i kraftig opposition mot den rysk-ortodoxa kyrkan) har cirka 800 medlemmar och är därmed den överlägset största kyrkan i Zmejevka (c:a 3000 invånare).

När vi återvänder hem på kvällen väntar oss den kvinna som har hand om fotvården i byn och får ekonomisk ersättning av Svenskbyföreningen. Hon har gjort en namninsamling som stöd för Sven Bjerlestams arbete som vi med glädje får överlämna till honom.

24/9

På väg ut på byn går Birgitta och jag förbi läkarbostaden, där vi får syn på en svenskregistrerad bil. Tillsammans med Staffan och Berit som just kommer går vi fram och träffar på Anna Andersson, en gång född i byn men nu bosatt i Handen, och hennes man. De brukar nästan varje sommar besöka byn.

Sedan går vi ner till familjen *Malmas* på Naberezjnaja. Efter en stund kommer Staffan och Berit, nästan med andan i halsen. De har fått bud om att Oskar Annas har avlidit i sitt hem i Schlangendorf och är på väg dit för att läsa över honom. Vi följer med dit. Hemma hos Oskar har redan samlats några kvinnor för att göra i ordning inför begravningen. Kistan står färdig i finrummet. Självt ligger Oskar i den bästa kostymen med medaljen som han fick för några år sedan på kavajuppslaget med haka uppbunden och händer sammanbundna. Han hustru som naturligt nog är utom sig av sorg viftar under andaktsstunden bort de envisa flugorna från hans ansikte. Men Oskar ser fridfull ut, nu när han har fått sluta sitt liv i sitt sjuttiosjätte år någon dag efter gudstjänsterna den sjuttonde söndagen efter trefaldighet. Begravningen blir redan i morgon. Liv och död växlar snabbt här i byn. Men då har vi redan åkt hem och måste göra Oskars fru besviken över att vi inte kan vara med.

På eftermiddagen är det två svensklektioner i skolan. *Christina Sturén* undervisar där på tisdagar och torsdagar. Den första timman är det lektion för de mer avancerade och man övar ordföljd. Sedan kommer nybörjarna som tränar på alfabetet, på enklare meningar och försöker lära sig hur man på svenska talar om vad klockan är. Här har Christina god hjälp av Viktoria Jermolajeva. Men ganska enkla medel lägger Christina grunden till en ny och litet annorlunda svensk kultur i Zmejevka.

Staffan hinner dessutom med att fira nattvard hos *Emil Norberg*. Strax innan vi skall åka undrar Galina var i Sverige hennes mor Elsa är född. Birgitta erinrar sig att det var på Öland, eftersom det står om det i en av svenskbyböckerna. Det ger mig anledning att göra två mycket korta besök hos *Malmas* respektive *Gustav Annas* för att ta reda på hur det förhåller sig. Hos Gustav hittar jag boken och kan meddela Galina att Elsa är född i Mörbylånga. Det känns riktigt att Gustav får det sista besöket. ”Om Gud vill så ses vi igen”, säger han när jag störtar iväg.

25/9

Vi anländer vid halvtiotiden till centralstationen i Kiev, där vi hämtas av Åke Utas till dusch och frukost i hans lägenhet. Innan transporten till flygplatsen hinner vi med ett kort besök i köpcentret alldeles under Självtändighetstorget, där det vimlar av fashionabla butiker med för det mesta skyhöga priset och där bara ett lyckligt fåtal kan göra sina inköp. Typiskt nog, skulle man vilja säga, är rulltrapporna ner till centrat ur funktion.

Den enda butik där priserna tycks hålla sig på en rimlig nivå är bokhandeln som innehåller en del smått och gott. På vägen ut till flygplatsen gör vi ett besök på Åkes kontor som ligger på andra sidan Dnjepr i det statliga lantmäteriverkets byggnad, som i bottenvåningen innehåller en förnämlig kartbutik.

Borispol är enligt internationella mått en synnerligen modest flygplats men det går trots det smidigt att checka in och passera genom de båda passkontrollerna. Efter någon timma sitter vi bekvämt på planet för vidare befordran till Stockholm. Ett nytt besök i den lilla byn vid Dnjepr kan läggas till handlingarna. Vi sänder en tacksamhetens tanke till Sven Bjerlestam

som gett vår vistelse en så stabil ram. Längtan tillbaka lever sitt alldeles speciella liv i oss, när vi genom de täta molnen lämnar världens bästa jordar under oss.

Bilder från Kiev och Gammalsvenskby

Fd försvarsmisteriet i Kiev

Kiev – Lavra -klocktornet

Kiev- katedralen Michailovska

K-E Tysk predikar i Schlangendorfs kyrka

Sven Bjerlestam och Staffan Beijer talar i Schlangendorfs kyrka

Birgitta Utas talar i Schlangendorfs kyrka, K-E Tysk tolk

Utanför kyrkan i Gammalsvenskby

Gudstjänst med svenska prästen K-E Tysk

Birgitta Utas överlämnar en gåva till Lilia och Katarina Malmas-Kozak

Idyll i Gammalsvenskby med kyrkan i bakgrunden

Av Karl-Erik Tysk